

Підволочиська центральна районна бібліотека
Методично-інформаційний відділ

*Він так любив людей,
що сяяв весь зорею.*

Попереджувальна довідка

*(до 180-річчя від дня народження
Степана Руданського)*

Підволочиськ
2014

91:9
В48

Він так любив людей, що сяяв весь зорею [Текст] : попереджувальна довідка : до 180-річчя від дня народження Степана Руданського / Підволочиська ЦРБ, метод.-інформ. відділ; упоряд. М. Пліс . –Підволочиськ: [б.в.], 2014 .- 16с.

Степан Руданський (1834-1873) – український поет і перекладач.

Дана довідка містить біографію та бібліографію творів та матеріалів про життя і творчість поета. Складена на основі фондів Підволочиської центральної районної бібліотеки та Підволочиської центральної дитячої бібліотеки. Адресована вчителям, бібліотекарям, учням та широкому колу читачів.

Матеріал подано у розділах, бібліографія в алфавітному порядку авторів та назв.

«Руданський, талановитий лірик, головно заслуговує на увагу як незрівнянний анекдотист, автор т. зв. «Співомовок», т. є. коротких гумористичних анекдотів і оповідок, узятих із уст українського народу і переказаних віршами з незвичайною простотою, влучністю і грацією вислову, так що декотрі ввійшли в уста народу як людові співанки. Таких співомовок Степана Руданський написав кілька сот...

...являється незвичайно талановитим репродуктором чи то народного традиційного матеріалу чи історичних фактів., чи то в перекладах чужомовних творів. При всій тужливості, властивій вдачі українця-подолянина, поезія Руданського скрізь ясна і життєрадісна».

І. Франко «Нарис історії українсько-руської літератури», 1910 р.

Упорядник – М.Пліс

Відповідальний за випуск – Л. Жолубак

БІОГРАФІЯ

Степан Васильович Руданський народився 6 січня 1834 року в селі Хомутиці на Вінничині в бідній родині священика. В побуті своєму багатодітна сім'я Руданських нічим особливим не відрізнялась від односельчан, хоч батько поета у взаєминах з селянами тримався соціальної "дистанції", дбаючи, за старосвітським звичаєм, про духовну кар'єру свого молодшого сина.

З 1841 по 1849 рік Степан вчиться в Шаргородській бурсі, потім вступає до Кам'янець-Подільської духовної семінарії. У 1855 році, по закінченні семінарії Руданський зібрався їхати до Петербурга продовжувати навчання в духовній академії.

Приїхавши до Петербурга, Руданський, всупереч батьковій волі, подає заяву не до духовної, а до медико-хірургічної академії.

Вступ до медичної академії означав цілковитий розрив із батьком, який одразу позбавив його матеріальної підтримки. Молодий Руданський обирає найпопулярніший серед різночинної молоді фах лікаря.

На петербурзький період життя Руданського саме і припадає розквіт його поетичної творчості. Характерно, що батько поета дуже не хотів, щоб його син писав українською. *"Если хочеш написать письмо, то пиши илипочтительно, не по-малороссийскому, илилучшеничего не пиши!"* - так передав поет зміст батькового напучування в листі до брата Григорія від 5 липня 1859 року і додавав зовсім недвозначно: *"Батько, може, не любить своєї мови через те, що нею говорять у нас мужики, - а нібито в московщині не говорять мужики по-московськи? Да і чим ми лучче від мужика? Всі ми рівні і у бога, і у натуре!"*

У 1861 році Руданський закінчив академію. Але якою ціною далася йому та перемога! Як попович, Руданський самим фактом свого походження належав до духовного стану, і духовна академія не бажала поступатися своїми "правами" на добре атестованого їй випускника Кам'янець-Подільської семінарії. Тому медико-хірургічна академія могла зарахувати Руданського лише так званим "вільним слухачем". Як "вільний слухач" Руданський не мав права на стипендію, а після розриву з батьком Руданський дуже біднував, часто голодував. Жити доводилося тільки з приватних уроків, зокрема, влітку 1856 року Руданський виїздив з столиці у Дору Новгородської губернії.

Щоб стати повноправним студентом, Руданському треба було вийти з духовного стану. Не гаючись, юнак розпочав клопотання. 26 березня 1856 року на засіданні святійшого синоду справу було вирішено позитивно і передано на оформлення до Подільської консисторії. Півроку консисторські канцеляристи відтягували з відповіддю і тільки 26 вересня 1856 року С. Руданський одержав свідоцтво про вихід з духовного стану.

Ставши повноправним студентом, Руданський почав отримувати стипендію, якої, проте, не вистачало на харчі. Мешкав Руданський десь на глухій околиці столиці, серед міської бідноти, про що сам поет писав в автобіографічному вірші "Студент".

На сторонню допомогу годі було сподіватися, і Руданський активно взявся за творчу роботу. Він працював над своїми поетичними творами, щоб скласти збірку і видати її, "не то щоб для слави, а хоч для кишені," — як він писав брату Григорію у листі. Йшлося, мабуть, про збірку "Нива", яку Руданський потім надіслав до київського цензурного комітету. Крім того одночасно поет шукав таке

російське періодичне видання, яке б погодилося друкувати українською мовою його веселі поетичні мініатюри.

Все це схоже було на жалюгідне дилетанство.

Збірка "Нива" не побачила світу на Україні. Після надто суворої рецензії П. Житецького київський цензурний комітет не дав дозволу на друк. Тоді поет взявся упорядковувати нову збірку, яку здав до петербурзького цензурного комітету, не маючи вже особливих планів на майбутнє. Надходив кінець його навчання в академії, отже, й тяжкому бідуванню в Петербурзі. Живучи весь час впроголодь, переобтяжений виснажливою працею, двадцятишестилітній поет захворів і в суворих кліматичних умовах столиці міг справді померти від сухот.

16 липня 1861 року зовсім несподівано петербурзький цензурний комітет дав дозвіл на друкування збірки, який проте лишився невикористаним. Для видання книжки потрібні були гроші і час, а поет не мав ні того, ні другого.

За станом здоров'я Руданський просився влаштуватися цивільним лікарем на півдні. Клопотання випускника знайшло підтримку в керівництві академії, і 1 серпня 1861 року з медичного департаменту міністерства внутрішніх справ надійшло повідомлення про призначення Руданського в Ялту на посаду міського лікаря. Того ж дня поет залишив Петербург.

Ставши міським лікарем курортного і портового міста, Руданський з полегшенням зітхнув. Жалування в нього було 200 карбованців на рік, і ще до того в 1863 році він одержав додаткову платну практику в маєтках князя Воронцова, що складало ще 300 карбованців на рік. У листі до брата Григорія від 30 вересня 1863 року Руданський пише: "... я вже зможу кожний день свій обід мати. І тільки то, що обід, а вечері ще за сії гроші мати не зможу..."

Молодий лікар самовіддано поринає у роботу. Він поєднував обов'язки міського лікаря, завідуючого лікарнею, лікаря в алупкінських маєтках Воронцова, карантинного лікаря в порту і навіть лікаря Ялтинського повіту.

Руданський ніколи не розмежовував свої громадські й службові обов'язки. Міську бідноту він лікував безплатно. Молодого лікаря ялтинці любили за веселу вдачу, безкорисливість і доброту. Про громадський авторитет лікаря свідчило й обрання його в 1869 році почесним мировим суддею сімферопольсько-ялтинської мирової округи.

Водночас цікавився археологією, етнографією, відновив розпочаті ще на Поділлі фольклорні заняття, продовжував поетичну творчість, головним чином, у галузі перекладу.

Знайомство з поетом і композитором П. Ніщинським, художником І. Айвазовським, поетом та істориком М. Костомаровим, поетом А. Метлинським наклало відбиток на творчі заняття Руданського, підтримувало інтерес до живопису, старовини, народної творчості. Найбільше ж уваги в ялтинський період Руданський приділяв перекладам з античної та російської літератур (Гомер, Вергілій, Лермонтов).

Дрібні громадські клопоти, постійні сутички з ялтинськими спекулянтами й контрабандистами, губернською царською бюрократією і титулованими пройдисвітами понад десять років отруювали поетові життя. Ці сутички набули особливою гостроти, коли влітку 1872 року в Криму спалахнула епідемія холери, і Руданський з обов'язку карантинного лікаря і постійного члена санітарної комісії міста взявся винищувати з

профілактичною метою джерела інфекції. Під час цієї непосильної боротьби Руданський сам захворів на холеру. Загальне ослаблення організму викликало загострення давньої його недуги — туберкульозу. 3 травня 1873 року на тридцять дев'ятому році життя поета не стало.

Поховали С. Руданського на мальовничому кам'янистому узгір'ї Масандрівського кладовища Ялти.

ПРО РУДАНСЬКОГО

«Степан Руданський був улюбленим письменником всієї родини Франків. Ще як ми, діти, були зовсім малими, батько читав нам його чудові співомовки нарівні із своїми дитячими творами. Інколи твори Руданського читала нам і мати. Внаслідок цього деякі вірші ми знали напам'ять інші просили прочитати ще й ще раз. Коли ж я сам навчився читати, — спершу по складах, а потім плавно, — то самостійно взявся за Руданського і переконався, як мало залишилось матеріалу, не прочитаного батьком чи матір'ю.

Так ще у дитячі роки, завдяки батькові, полюбили ми чудові співомовки Степана Руданського, відчули їх незвичайну красу й принаду.»

Тарас Франко

«...Михайло Коцюбинський любив і глибоко розумів творчість Степана Руданського. В його альбомі зберігалася листівка з портретом славетного поета, а в бібліотеці — видані 1880 року в Києві «Співомовки» та випущений 1895 року у Львові перший том творів безсмертного сміхотворця.

Батько також звертав нашу увагу на такі співомовки Степана Руданського як «Жалібний дяк», «Баба в церкві», «Варенікі», «Варена сокира», «Засідатель», «Добре торгувалось», «Холодно», «Господар хати».

Згодом багато віршів Руданського ми знали напам'ять,

декламували їх на літературно-музичних вечорах, котрі влаштовував Михайло Михайлович як голова чернігівського товариства «Просвіта».

Дуже любили в нашій родині і пісню на слова Руданського «Повій, вітре, на Україну...». Сповнене журби й туги за рідним краєм, за коханою дівчиною, вона особливо зворушувала Михайла Михайловича. Надто принадувала у виконанні мами — Віри Устимівни, яка добре співала, акомпануючи собі на роялі.

В приишклій кімнаті пливло болісне благання:

Повій, вітре, на Україну,
Де покинув я дівчину...

Серце стискалося від невимовного щему. По щоках батька котилися сльози...

Ірина Коцюбинська

Степана Васильович завжди був серед сільської молоді, залюбки ловив рибу, співав. Знали його як невтомного веселуна й жартівника. Там, де з'являвся молодий Руданський, довго не стихав сміх.

Кузьма Бондар

Він так любив людей, що саяв весь зорею.
Він серцем саяв так, як і його пісні,
Що у серцях живуть і в наші юні дні, -
У дні, які встають, мов сонце над землею,

І світять людям всім. Любов'ю злитий він
З живим, що ідуть на комунізму зорі.
Він уночі хитав диханням правди дзвін,
Що посилав свій клич в степів лункі простори.

Він не вмер, о ні! Він з нами, як живий,
І наче ожива його усмішка щира...
Безмертний той, хто жив во ім'я правди й миру, -
Він влився назавжди в життя дзвінкий прибій.

Хвала Руданському! В його вінок свій спів
Впліта сумна рука донецької дитини,
Що любить, як і він любив, свою Україну,
Йдучи разом із ним до щастя берегів!..
Володимир Сосюра

ПРЕМІЯ ІМЕНІ СТЕПАНА РУДАНСЬКОГО

Всеукраїнська літературно-мистецька премія імені Степана Руданського — премія українським творчим особистостям за здобутки у жанрах сатири і гумору на вшанування пам'яті видатного українського письменника.

Заснована у 1994 р. колективним сільськогосподарським підприємством ім. С. Руданського села ХомутиціКалинівського району Вінницької області та Вінницькою організацією НСПУ. Положення про премію розробив письменник-байкар Гарматюк Анатолій Панасович (1936–2006). Спочатку вона мала обласний статус, передбачала три лауреатських місця за ранжиром і була суто літературною. Серед трьох щорічних лауреатів могли опинитися письменники, діячі мистецтва, художники-карикуристи. Однак, майже одразу після започаткування свят сатири та гумору на батьківщині С. Руданського у Хомутицях, ті набули республіканського масштабу. У 2000–2002 рр. через економічну скруту та відсутність фінансування премія не вручалась. В 2003 р. її профінансувала громадська організація «Конгрес української інтелігенції Вінницької області» та її керівник Кобець Василь Дмитрович, а у 2006 р. вона перетворилась на літературно-мистецьку і отримала всеукраїнський статус. Патронат над премією взяла на себе Вінницька обласна державна адміністрація. До когорти лауреатів додалися журналісти, кінематографісти, науковці, артисти і музичні колективи.

У 2013 р. ще одну літературну премію імені С. Руданського, яка має обласний статус, засновано Кримською республіканською організацією НСПУ.

Лауреати

1994

- Анатолій Гарматюк, письменник з Вінниці.
- Володимир Рабенчук - автор сценарію, Лариса Червона - режисер,
- Ігор Міхеєв - оператор (за документальний фільм про С. Руданського «Смерті першої не пригадую»).

1995

- Анатолій Бортняк, поет з Вінниці.
- Василь Кравчук - письменник з Хмельницької обл.
- Олександр Височанський — письменник з Вінницької області.

1996

- Валентина Козак — поетеса з Вінниці.
- Валентина Степаненко — поетеса з Вінниці.
- Народний самодіяльний ансамбль Калинівського районного будинку культури «Кумасеньки», Вінницька область.

1997

- Леонід Куций — поет з Вінниці.
- Василь Петренко — художник-карикурист із Вінниці.
- Микола Шапошник — письменник з Черкаської області.

1998

- Микола Білокопитов — поет із Запорізької області.
- Віктор Мельник — письменник з Вінниці.
- Чоловічий народний подільський квартет «Народні візерунки» (за концертну програму 1997 р. — "Пісні на слова С. Руданського, м. Калинівка Вінницької області).

1999

- Василь Коряк — письменник з Вінниці.
- Пилип Юрик — письменник із Запорізької області.
- Сергій Алексеев — радіожурналіст, літератор з Вінниці.

2003

- Микола Сарахан — журналіст з Вінницької області.

2004

- Богдан Бастюк — письменник з Тернопільської обл.
- Петро Осадчук — письменник з Києва.

2005

- брати Борис та Костянтин Хоменки — літератори-науковці з Вінниці.
- Данило Кононенко — письменник з Автономної Республіки Крим.

2006

- Петро Ребро — письменник із Запоріжжя.
- Юлія Грош — директор музею С. Руданського у с. ХомутинціКалинівського району Вінницької області.

2007

- Никанор Дубицький — письменник з Вінницької області.

2008

- Володимир Красіленко — письменник з Вінниці.

2009

- Євген Білоусов — дитячий письменник з Автономної Республіки Крим.

2010

- Олексій Боржковський — правнучатий племінник С. Руданського, краєзнавець, дослідник життєвого шляху поета, пропагандист його творчості; м. Житомир.

2011

- Святослав Максимчук — народний артист України, театральний актор, пропагандист творчості С. Руданського, м. Львів.

2012

- Ганна Секрет — заслужений журналіст України, режисер і ведуча телепередач про свято сатири і гумору імені С. Руданського, м. Вінниця.

2013

- Олег Черногуз – український письменник, журналіст, редактор журналів «Перець» та «ВУС», автор численних книжок гумору та сатири, уродженець Вінничини.

БІБЛІОГРАФІЯ

Руданський, С. Лев і Пролев [Текст] : вірші / С. Руданський; упор. авт. вступ. статті Т. Комаринець; худож. оформ. та іл. І. Крислача .- Л. : Каменярь, 1980 .- 126 с. : іл.

Руданський, С. Повій вітре на Вкраїну [Текст] : переклади мовами народів світу / С. Руданський ; упоряд. Б.Хоменко, К. Хоменко .- К. : Голов. спеціаліз. ред. літ. мовами нац. меншин України, 2003 .- 320 с. – (Джерела духовності).

Руданський, С. Співомовки [Текст] / С. Руданський; худож. А. Базилевич . – К. : Веселка, 1992 . – 44 с.

Руданський, С. Старий вовк [Текст] : казка / С. Руданський. – К. : Преса України - Іріс, 1993 . – 18 с.

Руданський, С. Твори. Співомовки [Текст] / С. Руданський; передм. Л.Яхно . – К. : Київська правда, 2005 . – 400 с.

Куций, Л.Визначено лауреата літературно-мистецької премії імені Степана Руданського [Текст] / Л. Куций // Літературна Україна. - 2011. - № 50 (29 груд.). - С. 13

Юрчишина, О. Два поети [Текст] / О. Юрчишина, О. Боржковський // Голос України. - 2013. - № 132 (19 лип.). - С. 7

Гідно вшанувати пам'ять Степана Руданського: Звернення до Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України [Текст] // Літературна Україна. - 2013. - № 33 (29 серп.). - С.

10
14

Премія імені Степана Руданського [Текст] // Літературна Україна. - 2011. - № 40 (20 жовт.). - С. 7

***

Всеукраїнська літературно-мистецька премія імені Степана Руданського [Електронний ресурс] // Вікіпедія. - Режим доступу :<http://uk.wikipedia.org/wiki/>. - Назва з екрана

Кульова, В. Український Рабле [Електронний ресурс] // Хрещатик. - Режим доступу :
<http://www.kreschatic.kiev.ua/ua/2817/art/30529.html> . - Назва з екрана

Панченко, В. Ялтинський «поетолікар»: Кримські хроніки Степана Руданського [Електронний ресурс] // День. - Режим доступу:<http://www.day.kiev.ua/uk/article/istoriya-i-ya/yaltinskiy-poetolika> . - Назва з екрана

Руданський Степан [Електронний ресурс] // Клуб Поезії. - Режим доступу
:<http://www.poetryclub.com.ua/metr.php?id=105&type=tvorch>
. - Назва з екрана

Руданський, С. Переслів`я: Віршовані небилиці [Електронний ресурс] // Весела Абетка. - Режим доступу
:<http://abetka.ukrlife.org/rudd.htm> . - Назва з екрана

Степан Васильович Руданський [Електронний ресурс] // Степан Васильович Руданський. Енциклопедія життя і творчості . - Режим доступу:<http://www.rudanskyi.info/>. - Назва з екрана

Степан Руданський[Електронний ресурс] // Мислене
дерево. - Режим доступу
:<http://www.myslenedrevo.com.ua/uk/Lit/R/Rudansky.html>. -
Назва з екрана

ЗМІСТ

Біографія	с. 2
Про Руданського	с. 6
Премія імені Степана Руданського	с. 8
Бібліографія	с. 12